

Werken aan een teamgedragen visie rond omgangsvormen in de basisschool

Kris De Ruyscher, Ludo Guelinckx, Hilde Hendrickx
pedagogisch begeleiders VVKBaO

Marijke Van Bogaert

stafmedewerker VVKBaO

Marc Van den Brande

Secretaris-generaal VVKBaO

Wat zijn de afspraken binnen jouw team rond omgaan met kinderen? Bij wie kun je met je vragen daarover terecht? Hoe communiceer je daarover met ouders? Met dit artikel wil VVKBaO jou en je team ondersteunen om te komen tot een visie en werkbare afspraken rond pedagogisch verantwoord omgaan met kinderen in de basisschool.

Dat afspraken rond het pedagogisch verantwoord omgaan met kinderen nodig zijn, staat buiten kijf. Kinderen en teamleden komen namelijk regelmatig in situaties terecht waarin grensoverschrijdend gedrag mogelijk is. Denk maar aan het verzorgen van kinderen in de EHBO-kamer, het omkleden of douchen bij de zwemlessen en de lessen bewegingsopvoeding, het begeleiden van kleuters in de slaapklasjes, de verzorging van peuters, samenleven op openluchtclassen. Iemand van je schoolteam kan vanuit zijn functie ook gevraagd worden om een kind te verzorgen of aandacht te hebben voor zijn of haar zorgvragen, wat een zekere vertrouwelijkheid of zelfs intimiteit met zich meebrengt.

Met dit artikel willen we je aansporen om samen na te denken en te discussiëren over een verantwoorde opvoedkundige relatie. We geven je een taal om over mogelijk grensoverschrijdend gedrag te praten. Het artikel kan ook een houvast zijn om regelmatig op gemaakte afspraken te reflecteren of de visie van jouw team verder aan te scherpen.

We schetsen eerst het ethische kader waarbinnen een teamgedragen visie en werkbare afspraken vorm krijgen. Vervolgens reiken we je in de leidraad vragen aan om die visie en afspraken binnen je school te ontwikkelen.

Ethisch kader De opvoedende rol van leerkrachten

Binnen de leef- en leergemeenschap die een school is, ben je tegelijk leerkracht en opvoeder. In die hoedanigheid vervul je een voorbeeldfunctie naar de kinderen toe. Dat houdt in dat je bewust en op een pedagogische verantwoorde manier omgaat met kinderen. Jouw handelen is er in de eerste plaats op gericht om te zorgen voor een veilig en geborgen opvoedingsklimaat waarin kinderen harmonisch kunnen ontwikkelen tot gelukkige en relationeel vaardige mensen. Daarbij heb je, zoals beschreven in het *Relationele vorming in de katholieke basisschool. Een concept* (2008), aandacht voor de ontwikkeling van de persoonlijke relatie (ik), de interpersoonlijke relatie (jij) en de sociale relaties (wij) van de kinderen.

Vanuit je opvoedende rol begeleid je de kinderen binnen en buiten de klas. Je bent bij ze, spreekt met hen en beluistert hun verhalen en noden. Zo leer je je kinderen kennen en kun je op een gepaste wijze antwoord bieden op hun vragen en bezorgdheden. Je investeert in hun welbevinden op school door gepaste ondersteuning te verlenen bij het leven en leren op school. Daardoor ontwikkelen de kinderen zelfvertrouwen, leren ze omgaan met de eigen gevoelens en zich inleven in de anderen. Door te bemiddelen bij moeilijke situaties en conflicten kun je kinderen stimuleren tot initiatief en reflectie. Daardoor ontwikkelen ze

waarde- en normbesef en sociale competenties. In het bijzonder heb je oog voor gekwetste kinderen die worstelen met problemen en die bijkomende, individuele zorg nodig hebben. Kansarme kinderen bied je extra kansen.

Pedagogisch verantwoord omgaan met kinderen

Een warm en geborgen opvoedingsklimaat is erg belangrijk op school. Daarbij hoort een gezond contact tussen jezelf en de kinderen, en tussen de kinderen onderling. Afhankelijk van de situatie, leeftijd en de eigenheid van het kind kunnen een goedbedoelde knuffel, een opbeurend woordje, een handdruk en een aai zeker. Maar vanuit je professionaliteit dien je het evenwicht te behouden tussen afstand en nabijheid. Nabijheid uit zich in de vorm van interesse in de leefwereld van de kinderen en betrokkenheid bij en aandacht voor wat hen bezighoudt. Daarbij dien je de grenzen te respecteren die de kinderen vanuit hun eigen gevoeligheid aangeven. Bruuskeren kan nooit de bedoeling zijn.

In alles wat je doet,
staat de zorg voor een
veilig en geborgen
opvoedingsklimaat
voorop.

Het samenleven in het algemeen en de moderne telecommunicatie en sociale netwerksites in het bijzonder, bieden veel kansen tot ontmoeting en sociale contacten binnen en buiten de school. Maar ze dragen ook het gevaar van misbruik in zich. Met name het persoonlijk contact tussen leerkrachten en kinderen via die media moet met de nodige reserve en omzichtigheid bekeken worden. Je

hebt ook oog voor grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling en je brengt steeds de schoolleiding op de hoogte wanneer je het vaststelt. Bepaalde situaties kun je aangrijpen om binnen het team, en waar mogelijk ook in overleg met de kinderen, te komen tot duidelijke, gemeenschappelijke afspraken. Het leren omgaan met emotionele en rationele grenzen versterkt de weerbaarheid van de kinderen en helpt hen ook met andere situaties in hun leven weerbaar om te gaan.

Wederzijds respect

In de omgang tussen leerkrachten en kinderen stellen we eerbied en respect centraal. Dat respect is wederzijds en uit zich in alle omgangsvormen: in woorden (door het aanmoedigen van respectvol taalgebruik), in daden, in het samenwerken en in het samenleven. Je benadert kinderen steeds vanuit je rol als leerkracht en opvoeder en je respecteert het individuele kind in zijn eigenheid, zijn mogelijkheden en zijn kwetsbaarheid. Eerbied en respect uiten zich ook door discreet om te gaan met persoonsgebonden gevoelige informatie.

Als school streef je ernaar dat kinderen kunnen opgroeien in een veilige en stabiele omgeving die vrij is van grensoverschrijdend gedrag, agressie en geweld. Voor alle vormen van lichamelijk of psychisch geweld of (seksueel) misbruik,

waarbij leerkrachten hun machtspositie misbruiken, geldt een nultolerantie. Al wie op dat vlak inbreuken vaststelt, heeft meldingsplicht bij de directeur of iemand die daarvoor is aangesteld.

Leg de gemaakte afspraken schriftelijk vast en toets ze regelmatig bij de ouders.

Zoals blijkt uit je opvoedingsproject, kies je als katholieke basisschool resoluut voor een menswording van kinderen in verbondenheid met elkaar en de groep. Van elk individu verwachten we een engagement om zich in te zetten voor de groep, om het eigen kunnen ten dienste te stellen van het algemeen welzijn. Omgekeerd willen we dat de groep een veilige haven is voor elk van zijn leden. Binnen die groep word jij als lid van het schoolteam gezien als een vertrouwenspersoon. Jij kunt en mag dat vertrouwen absoluut niet schaden. Je dient de verbondenheid te stimuleren. Dat kan door samen met de kinderen te komen tot groepsafspraken, door te zorgen voor intense en verdiepende groepsmomenten, door samen over dingen na te denken. Zo kunnen kinderen hun zorgen 'schuren' aan de zorgen en problemen van anderen. Dat helpt hen om te relativeren of om dingen

in een bredere context te plaatsen. Ze krijgen een idee van wat hoort en wat niet hoort. Wie zijn kinderen goed kent, heeft snel in de gaten wanneer er iets ongevoons in hen omgaat. Daar kun je dan met gepaste zorg op inspelen.

Maar let ervoor op dat je door de aandacht voor het individu, de groep niet uit het oog verliest. Bovendien dien je bij individuele zorg ook rekening te houden met bepaalde grenzen. Bij ernstige problemen of zorgvragen die een professionele begeleiding of therapie nodig hebben, verwijst je, in overleg met de schoolleiding, het kind door naar een bevoegde instantie (bijvoorbeeld het CLB).

Samenwerking en gelijkgerichtheid voorop

De verbondenheid binnen een schoolteam zou moeten toelaten dat teamleden in vertrouwen met elkaar kunnen praten over hun omgang met kinderen, ook wanneer het moeilijke situaties betreft. Zo kunnen ze gezamenlijke criteria ontwikkelen met betrekking tot al dan niet grensoverschrijdend gedrag en stap voor stap komen tot een gelijkgerichte aanpak.

▷▷▷ Besluit

In dit artikel schetsten we het ethische kader waarbinnen een teamgedragen visie rond omgangsvormen gestalte kan krijgen. Om die visie vorm te geven, reiken we je in de volgende leidraad vragen aan. Ze sporen je aan om samen na te denken en te discussiëren over een verantwoorde opvoedkundige relatie. Ze geven je ook een taal om over mogelijk grensoverschrijdend gedrag te praten. Grijp er af en toe eens naar terug om de gemaakte afspraken waar nodig te actualiseren of om opnieuw de puntjes op de i te zetten.

BRON:

Bij het opstellen van dit artikel maakten we dankbaar gebruik van de visietekst *De-ontologie van de internaatsmedewerker van de Dienst internaten katholiek onderwijs*, 2011.

Nuttige informatie en contactpersonen

Website

Werken aan een teamgedragen visie rond omgangsvormen in de basisschool (www.vvkbao.be > inloggen > schoolbeleid > opvoedingsproject > visie en aandachtspunten).

Algemeen reglement via: www.vsko.be (> reglementen).

Informatie rond de pedagogische aanpak van leerlingen: zie *Opvoedingsconcept voor het katholiek basisonderwijs in Vlaanderen* (www.vvkbao.be > inloggen > schoolbeleid > opvoedingsproject > visie en aandachtspunten).

Informatie rond relationele vorming via: www.vvkbao.be (> inloggen > pedagogisch-didactisch > leergebiedoverstijgend > relationele vorming).

Informatie rond tucht via: www.vvkbao.be (> inloggen > administratief-juridisch > personeel > tucht).

Verdere vragen

Voor pedagogische vragen omtrent de correcte omgang met basisschoolleerlingen, kun je terecht bij de pedagogische (school)begeleiders. Je vindt hun gegevens op www.vvkbao.be (> contact) of op www.vsko.be (> dienst > pedagogische begeleiding > begeleiders).

Voor juridische vragen in verband met tucht of gemaakte afspraken, kun je terecht bij de juridische stafmedewerkers van VVKBaO. Je vindt hun gegevens op www.vvkbao.be (> contact).

Leidraad

Met deze leidraad willen we jou en je schoolteam ondersteunen om vanuit het geschetste ethische kader te komen tot een teamgedragen visie en werkbare afspraken. Je kunt er voor een teamvergadering die vragen uitpikken die het meest bij een actueel probleem of het onderwerp van de vergadering aansluiten.

Je legt de gemaakte afspraken best schriftelijk vast en toetst ze bij de ouders. De normen en de tijdsgeest veranderen. Je schooleigen visietekst wordt daarom best op regelmatige tijdstippen opnieuw in het team besproken. Je zorgt ervoor dat nieuwe leerkrachten op de hoogte zijn van de visie en de afspraken.

Leerkrachten hebben een opvoedende rol

- Hoe vervul je je voorbeeldfunctie als leerkracht?
- Op welke manier kan 'actief luisteren' naar kinderen bijdragen tot hun welbevinden?
- Op welke manier spelen we in op wat kinderen bezighoudt (emoties) en wat ze binnen hun leefwereld ervaren?
- Hoe gaan wij om met conflicten tussen kinderen?
- Welke waarde(n) en normen stellen wij voorop binnen onze school? Hoe brengen we dat over naar de kinderen? Hoe communiceren we daarover met ouders?
- Op welke manier hebben we aandacht voor gekwetste en/of kansarme kinderen? In welke mate bieden we hen voldoende extra kansen?

Leerkrachten gaan op een pedagogisch verantwoorde manier om met kinderen

- Welke zijn de kenmerken van pedagogisch verantwoord handelen met kinderen (2,5-jarigen tot 12-jarigen)?
- Hoe stimuleren we de harmonische ontwikkeling van kinderen (aandacht voor hoofd, hart, handen)?
- Hoe draagt onze aanpak bij tot de ontwikkeling van de relationele competentie van de kinderen (werken aan zelfvertrouwen, omgang met de eigen en andermans gevoelens, waarde- en normbesef,

sociale vaardigheden en seksuele ontwikkeling)?

- Op welke manier bouwen wij mee aan de positieve ontwikkeling van de persoonlijke (ik), interpersoonlijke (jij), en sociale relaties (wij) van onze kinderen?
- Welke elementen dragen bij tot een veilig en geborgen opvoedingsklimaat in onze school?
- Welke criteria hanteren we bij het beoordelen van al dan niet grensoverschrijdend gedrag tussen volwassenen en kinderen in onze school?
- Op welke manier bereiken we een gezond evenwicht tussen afstand en nabijheid?
- Welk lichamelijk contact tussen volwassenen en kinderen vinden we 'gezond'? Wat kan en wat kan niet?
- Welke afspraken hanteren wij wanneer we bijvoorbeeld toezicht houden bij het omkleden? Wat kan en wat kan niet?
- Hoe bewaken we de privacy van kinderen? Op welke manier gaan we om met vertrouwelijke informatie van kinderen en de gezinnen waartoe ze behoren?
- In welke mate schatten wij onze professionele draagkracht realistisch in wanneer het gaat om individuele zorg bij ernstige problemen bij kinderen? Wanneer verwijzen we kinderen door? Wanneer niet?
- Welke afspraken hanteren wij rond communicatie van leerkrachten met kinderen via sociale netwerksites, gsm ...?

Leerkrachten respecteren kinderen

- Uit welke aspecten van het schoolleven blijkt dat wij kinderen respecteren? Wat zijn aandachtspunten met betrekking tot taalgebruik, omgangsvormen ...?
- Wat verstaan we onder grensoverschrijdend gedrag van leerkrachten tegenover kinderen? Hoe gaan wij daarmee om?
- Wat verstaan we onder grensoverschrijdend gedrag van kinderen tegenover leerkrachten? Hoe gaan wij daarmee om?
- Wat verstaan we onder grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen? Welke criteria hanteren we? In welke mate werken we daar gelijkgericht?
- Hoe voorkomen we grensoverschrijdend gedrag, agressie en lichamelijk/psychisch/seksueel geweld? Welke afspraken maken we?
- Met welke inbreuken met betrekking tot psychisch en fysisch geweld of misbruik hebben we te maken? Hoe gaan we daarmee om? Hoe gaan we om met meldingsplicht? Wie geldt in deze binnen de school als vertrouwenspersoon?

Leerkrachten vormen een team waar samenwerking en gelijkgerichtheid voorop staan

- In welke mate kunnen wij binnen het team in vertrouwen met elkaar spreken over onze omgang met kinderen?
- Welke instrumenten en procedures helpen ons om op een gelijkgerichte wijze onze opvoedende taak jegens de kinderen in onze school op te nemen?
- In welke mate hebben wij een gezamenlijke visie op onze opvoedende taak binnen de school?
- Hoe bevorderen wij verbondenheid binnen ons team? Geef concrete voorbeelden.
- Hoe informeren wij de kinderen over de doelen die wij vooropstellen met betrekking tot het samenleven in onze school?